

Een aantrekkelijk evangelie

Van Tim Keller verschenen

In alle redelijkheid – *Christelijk geloof voor welwillende sceptici*
De vrijgevigige God – *Recht naar het hart van het christelijk geloof*
Namaakgoden – *De lege beloften van geld, seks en macht
en de enige werkelijke hoop*
Ruim baan voor gerechtigheid – *Rechtvaardig worden
door Gods genade*
Kruistocht – *Het leven van koning Jezus*
Bevrijd van je zelf – *De weg naar echte christelijke blijdschap*
Het huwelijk – *Gods wijsheid over gevende liefde*
Goed werk – *Ons dagelijks werk en Gods plan voor de wereld*
Centrum-Kerk – *Het evangelie midden in je stad*
Galaten – *Om te lezen, te leren, te leiden*
Aan Gods hand door pijn en lijden
Ontmoetingen met Jezus – *Onverwachte antwoorden
op grote levensvragen*
Rechters – *Om te lezen, te leren, te leiden*
Bidden – *Vertrouwelijke omgang met de ontzagwekkende God*
Preken – *Geloof overbrengen in een sceptische tijd*
Romeinen 1-7 – *Om te lezen, te leren, te leiden*
Psalmendagboek – *Een jaar lang leven met de liederen van Jezus*
Romeinen 8-16 – *Om te lezen, te leren, te leiden*
Geroepen tot barmhartigheid
Bij je volle verstand – *Een uitnodiging voor sceptici*
Kerstboodschap – *Het geheim van de geboorte van Christus*
Spreekendagboek – *Gods wijsheid voor het leven*
De onwillige profeet – *Jona en het geheim van Gods genade*
Huwelijksdagboek – *Een zegel op je hart*
Geboorte – *Serie Hoe vind ik God?*
Trouwen – *Serie Hoe vind ik God?*
Sterven – *Serie Hoe vind ik God?*
Een aantrekkelijk evangelie – *Naar een nieuwe ontmoeting
met de westerse cultuur*

Tim Keller

EEN
AANTREKKELIJK
EVANGELIE

Naar een nieuwe
ontmoeting met de
westerse cultuur

Met een dubbelinterview met
Jurjen ten Brinke en Tim Vreugdenhil

Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

© 2020 by Redeemer City to City

Oorspronkelijke uitgever Redeemer City to City, 1166 Avenue of the Americas, 16th Floor, New York, NY 10036, Verenigde Staten
Oorspronkelijke titel *How to Reach the West Again*

© 2021 Nederlandse vertaling: Uitgeverij Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD Franeker

www.uitgeverijvanwijnen.nl

Vertaling Dingeman van Wijnen

Ontwerp omslag Ontwerpbureau Garage/BNO, Kampen

ISBN 978 90 5194 599 7

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Hoofdstuk 1

- HOE BEREIKEN WE HET WESTEN WEER? | 7
- De uitdaging voor het evangelie*
in een post-christelijke wereld | 8
- De uitdaging om christelijke discipelen*
te vormen in een digitale cultuur | 10
- De uitdaging van de politieke polarisatie*
in een verdeelde cultuur | 11
- De onderdelen van een missionaire ontmoeting* | 13

Hoofdstuk 2

- CHRISTELIJKE CULTUURKRITIEK | 15
- Een post-christelijke dynamiek*
in de evangelieverkondiging | 17
- Aandacht* | 18
- Aantrekkingskracht* | 19
- Bewijsvoering* | 21
- Overtuiging* | 21

Hoofdstuk 3

- EEN SOCIALE VISIE DIE IN GEEN ENKEL HOKJE PAST | 25
- Multi-raciaal en multi-etnisch* | 25
- Toegewijd aan de zorg voor armen en verdrukten* | 26
- Niet gericht op vergelding maar op vergeving* | 26
- Fel gekant tegen abortus en kindermoord* | 27
- Een revolutionaire seksuele ethiek* | 27

Hoofdstuk 4

VIJF OPGAVEN | 29

Bouwen aan een multi-etnische kerk | 29

Werken aan een kerk die zich inzet voor

de armen en voor gerechtigheid | 30

Pionieren in beleefdheid, vredelievendheid, bruggen bouwen | 31

Een kerk die krachtig pro-life is | 32

Een seksuele tegencultuur | 33

Hoofdstuk 5

TEGEN-CATECHESE IN EEN DIGITALE TIJD | 37

Catechese was altijd al tegen-catechese | 37

Catechese als onderdeel van een materiële ecologie | 40

Hoofdstuk 6

TROUWE CHRISTELIJKE AANWEZIGHEID IN

HET PUBLIEKE DOMEIN | 45

Hoofdstuk 7

GENADE, DAAR GAAT HET OM | 51

Ten slotte

BEMOEDIGINGEN | 55

De wereldwijde groei van het christendom | 55

De kracht van zelfgekozen geloof | 56

De cultuurvormende kracht van de stad | 56

Alles was er ooit voor het eerst | 57

Wat er nu nodig is: samenwerkende zelfstandigheid | 57

NOTEN | 59

INTERVIEW MET JURJEN

TEN BRINKE EN TIM VREUGDENHIL | 63

HOOFDSTUK 1

HOE BEREIKEN WE HET WESTEN WEER?

Al dertig jaar of langer zegt bijna iedereen dat de westerse samenleving post-christelijk aan het worden is en dat de kerk zich zal moeten aanpassen aan de veranderende cultuur als zij relevant wil blijven. Ondanks alle sombere voorspellingen blijkt het christelijk geloof echter in veel opzichten aanwezig dan ooit. Op allerlei plekken in Noord-Amerika houden aanzienlijke aantallen mensen vast aan traditionele geloofsovertuigingen en ideeën over goed en kwaad. Gevestigde kerken lopen terug, maar evangelische kerken in de meeste gevallen niet.¹ Misschien is het juist om te stellen dat Amerika vandaag niet zozeer post-christelijk is, maar eerder getypeerd kan worden als een land van ‘plukjes christendom’.

Toch valt niet te ontkennen dat de invloed van het christelijk geloof in het Westen aan het afnemen is. Elke nieuwe generatie is minder religieus en minder christelijk dan de vorige. In meer dan twee-derde van alle kerken in de Verenigde Staten blijft het ledental gelijk of het wordt minder.² Terwijl religie altijd werd gezien als goed voor de samenleving, of in ieder geval min of meer onschadelijk, zien nu steeds meer mensen de kerk als slecht voor een mens en een obstakel voor sociale vooruitgang. Traditionele christelijke opvattingen over seksualiteit en gender ziet men als gevaarlijk en een beperking van grondrechten.

We kunnen bij deze teruglopende culturele invloed in de

westerse cultuur handenwringend toekijken, maar beter is het om onszelf te onderzoeken, te bidden, en onze handen ineen te slaan voor nieuwe missionaire initiatieven. We moeten het christelijk geloof zo presenteren en verkondigen in onze tijd dat het begrijpelijk en aantrekkelijk is voor onze burenen.

De belangrijkste problemen bij zo'n ontmoeting met de cultuur zijn in de loop van de eeuwen weinig veranderd. Een ervan is geestelijke hoogmoed. Jonathan Edwards had het daar vaak over: hoe opwekkingen ondermijnd werden door menselijke hoogmoed, die zich kan uiten in onnodige verdeeldheid, koppigheid en stammenstrijd.³ Een andere steeds weerkerende uitdaging is syncretisme – als gelovigen hun geloof vermengen met de afgoden van de cultuur, zoals in het Bijbelboek Rechters (Rechters 2:11-15). Wij zullen misschien niet zo gauw verleid worden tot polytheïsme, maar christenen zullen zich in de huidige westerse cultuur zeker moeten verdedigen tegen de verleiding van culturele afgoden, vooral degene die politieke macht of sociale relevantie lijken te beloven.

Naast dingen die altijd hetzelfde blijven heeft iedere cultuur ook zijn eigen unieke uitdagingen. In onze tijd hebben kerken te maken met iets wat zich nog niet eerder voor heeft gedaan – een vijandige cultuur die niet zozeer niet-christelijk is (zoals in China, India en het Midden-Oosten) maar post-christelijk. Wat zijn de belangrijkste obstakels die we in onze culturele omstandigheden onder ogen moeten zien?

De uitdaging voor het evangelie in een post-christelijke wereld

Eeuwenlang konden christenen ervan uitgaan dat iedereen om hen heen geloofde in een 'heilige orde' – een transcendente, bovennatuurlijke dimensie van de werkelijkheid die de grondslag

vormde van alle morele keuzes en die uitzicht gaf op een leven na de dood. Alle culturen geloofden in een norm voor goed en kwaad waar je je aan te houden had, wat je gevoel daarbij verder ook was. En dus geloofden ze ook in objectieve schuld en zonde, en gingen ze ervan uit dat de problemen in het leven pas opgelost worden als we verbinding weten te maken met die heilige orde, en niet alleen maar voor onszelf leven. Natuurlijk waren moslims, hindoes, boeddhisten en animisten het onderling (soms zéér) oneens over wat die heilige orde precies inhield, en verwierpen ze de christelijke visie daarop. Maar iedereen was het erover eens dat er zoiets bestond en dat we moesten zien ermee in verbinding te komen.

De laatmoderne cultuur is de eerste cultuur die deze ‘heilige orde’ verwerpt. In naam van persoonlijke vrijheid stelt de hedendaagse samenleving dat er geen transcendente werkelijkheid is waar we ons aan moeten onderwerpen. We kiezen onze eigen waarden en scheppen onze eigen betekenis in ons leven. In wetenschap, kunst en entertainment wordt ons geleerd dat er maar één ding heilig is: ons eigen diepste zelf. De enige absolute morele wet in onze cultuur is dat we nooit maar dan ook nooit mogen zeggen dat er een absolute morele wet is, laat staan een heilige orde die voor iedereen geldt. Zulke opvattingen zijn onderdrukkend en beperken ieders vrijheid.

In het verleden gingen evangelisatie-initiatieven ervan uit dat zo goed als iedereen het geloof in een heilige orde deelde – dat er een God is, een leven na dit leven, een norm voor goed en kwaad, zonde en schuld. We zouden die ideeën ‘religieuze stippen’ kunnen noemen waar predikers van het evangelie van mochten aannemen dat die bij hun toehoorders aanwezig waren. En evangeliseren was dan niet meer dan het verbinden van

die ‘stippen’ om zo de waarheid van het evangelie te bewijzen. Maar onze cultuur vindt nu juist dat waar we van verlost moeten worden het hele idee is dat we verlossing nodig hebben.

Hoe breng je nu het evangelie aan mensen die elk gevoel van zonde of transcendentie missen, die geen traditionele religieuze infrastructuur hebben zoals een geloof in een Hoogste Wezen of leven na de dood? Dat zijn vragen waar de kerk in het Westen nog niet eerder voor gestaan heeft.

De uitdaging om christelijke discipelen te vormen in een digitale cultuur

In de VS zitten mensen inmiddels twee-en-een-half uur per dag op sociale media.⁴ In de hoogste klassen van het middelbaar onderwijs waren leerlingen al in 2015 vier uur per dag online; hoe jonger kinderen zijn, hoe meer tijd ze op het internet zitten en hoe dieper ze erdoor gevormd worden.⁵ In *Reclaiming Conversation* schrijft Sherry Turkle van het gezaghebbende MIT dat meer tijd op sociale media leidt tot een meetbare afname van inlevingsvermogen – de kunst om in iemand anders’ schoenen te staan.⁶ Meer en meer lijkt de uiterlijke wereld minder reëel dan wat we zelf denken en voelen. Wat betekent dat?

- Technologie brengt de verhalen en overtuigingen van de moderne geseculariseerde samenleving met zich mee, over identiteit, vrijheid, geluk, en relativisme. Je wordt erin ondergedompeld, veel meer dan bij tv, radio of zelfs films.
- Technologie geeft ons niet maar andere overtuigingen. Het verandert de manier waarop we die vormen. Geloofs-overtuigingen worden steeds dunner. We kiezen ervoor als ze passen bij hoe we onszelf willen zien; en passen ze niet meer, dan gooien we ze net zo makkelijk weer overboord.

In zo'n digitale cultuur is het heel moeilijk om mensen geestelijk te vormen. Met onze traditionele methoden voor Bijbelse en geestelijke vorming, door middel van een paar uur eredienst op zondag en wat Bijbelstudie door de week, redden we het niet meer in de strijd tegen de 24/7 digitale technologie die ons gedurende de rest van de week omringt. Die oudere methodes gaven ons een grondige kennis van de Bijbelse leer, en dat is ook onmisbaar, maar ze helpen ons niet de overtuigingen van onze cultuur te ontmantelen en betere, christelijke antwoorden te bieden op de vragen van het laatmoderne menselijke hart.

De uitdaging van de politieke polarisatie in een verdeelde cultuur

In de hele westerse samenleving, maar ook elders, zien we de politieke polarisatie toenemen.⁷ Er is grote ontevredenheid over het politieke establishment en mensen blijken bereid om op politici te stemmen, zowel linkse als rechtse, die tien jaar geleden nog als extremistisch beschouwd zouden zijn. Het is een van de bittere vruchten van de secularisatie, de eerste poging in de geschiedenis van de mensheid om een samenleving op te bouwen zonder een gedeelde basis van morele en religieuze waarden.

James Eglinton beschrijft de twee uitersten van onze diep-verdeelde cultuur in een artikel in *Christianity Today*. Hij ziet 'de opkomst van twee tegengestelde visies op de wereld om ons heen'.

De ene visie oefent aantrekkingskracht uit op diegenen die openstaan voor het herstel van nationale trots, het belang van groepen boven individuen, en het vasthouden aan het verleden. De andere is vooral aantrekkelijk voor wie openstaat voor een sterk individualistische invulling van de toekomst, losgezongen van de verplichtingen uit het verleden en

juist vervuld van het idee van vooruitgang. En waar het nu om gaat is, dat elk van deze culturele krachten juist degenen die er niet voor openstaan krachtig afstoot. Dat is de reden waarom onze culturele analisten het vandaag hebben over ‘Twee Amerika’s’, ‘Twee Braziliës’ en ‘Twee Groot-Brittanniës’. Overal lijkt de bevolking zich naar deze tegenover elkaar staande uiteinden te bewegen.⁸

De ene kant maakt een afgod van persoonlijke vrijheid, de andere van ras en volk, bloed en bodem. Ze zijn allebei seculier – de transcendente God ontbreekt en een geschapen, aardse werkelijkheid wordt vergoddelijkt.

Het grote gevaar is, dat kerken in deze polarisatie verstrikt raken en ingelijfd worden bij rechtse of linkse coalities. In Amerika zien we bijvoorbeeld de opkomst van zowel ‘blauwe’ (Democratische) als ‘rode’ (Republikeinse) *evangelicals*. De eersten spreken veel over rassengelijkheid en economische gerechtigheid, maar weinig over het Bijbelse onderwijs over zaken als seksualiteit, gender en gezin. De laatsten veroordelen seksuele normloosheid en secularisatie, maar ze houden hun mond als hun politieke bondgenoten het vuur van rassenhaat en discriminatie van immigranten en minderheden opstoken. Als de kerk, in een poging om politieke invloed te verwerven, zich te veel vereenzelvigd met het seculiere links of rechts van onze tijd, dan verliest zij haar geestelijke daadkracht en tegelijk haar geloofwaardigheid bij niet-christenen. Dat leidt tot ‘de politieke gijzeling van de gelovigen’.⁹

De oplossing hiervoor kan niet zijn een soort apolitieke terugtrekkende beweging (als zoiets al mogelijk zou zijn). Christenen moeten iets geheel nieuws leren – zich politiek engageren, maar tegelijk kritisch blijven en niet capituleren voor welke heersende

ideologie dan ook. Dan kunnen ze waarlijk ‘zout en licht’ zijn in de samenleving, in plaats van onderdeel van haar verval.

De onderdelen van een missionaire ontmoeting

De drie hierboven besproken uitdagingen moeten voortvarend en doelbewust aangepakt worden. Christelijke leiders moeten er tijd voor nemen en er al hun gaven voor inzetten om strategieën te ontwikkelen die deze barrières voor groei van het evangelie in onze tijd kunnen slechten.

Op veel plaatsen in het Westen zijn we beland in een tijd waarin je er geen enkel maatschappelijk voordeel bij hebt om christen te zijn. Integendeel, uitkomen voor je geloof kan zomaar maatschappelijke nadelen met zich meebrengen. Onze cultuur staat in toenemende mate vijandig tegen christelijke overtuigingen en praktijken. Vaag-Bijbelse, algemene religieuze ideeën over God, waarheid, zonde en hiernamaals (de ‘religieuze stippen’) verdwijnen snel en voor steeds meer mensen in het christelijk geloof niet slechts aanstootgevend, maar zelfs volstrekt onbegrijpelijk. Daarom moeten we wegen vinden om het evangelie te brengen aan mensen bij wie de ‘religieuze stippen’ verdwenen zijn en bij wie het niet in hun hoofd zou opkomen om naar de kerk te gaan. En we moeten de kerk vormgeven, en mensen tot christenen maken, midden in een compleet andere cultuur.

Laat me duidelijk zijn, een missionaire ontmoeting is *niet* een zich uit de cultuur terugtrekken in de eigen gemeenschap, zonder veel contact met de rest van de samenleving. Ook is het niet een poging om politieke invloed te verwerven zodat we onze christelijke normen en waarden aan de bevolking kunnen opleggen, ook als die daar in het geheel geen boodschap aan heeft.

En evenmin is het een poging om zo ‘relevant’ te zijn dat de kerk zich helemaal aanpast aan en opgaat in de omringende cultuur.

In plaats van dat alles wil een missionaire ontmoeting (anders dan de terugtrekkings-strategie) *verbinding maken met*, maar tegelijk (anders dan de assimilatie-strategie) *kritiek leveren op* de mensen om ons heen, en hen zo (anders dan al die strategieën bij elkaar, inclusief die van politieke overheersing) *tot bekering brengen*. Een kerk die is ingesteld op zo’n missionaire ontmoeting met de cultuur wijkt daarmee dus fundamenteel af van al die andere strategieën. Maar daarin *behoudt* ze wel degelijk een sterk onderscheidend vermogen (een doel dat ze deelt met de terugtrekkings-benadering). Ze *bevestigt* vaak en dient altijd haar naasten (een doel dat ze deelt met de assimilatie-benadering). En ze *roept* zeker ook mensen tot bekering en verandering (een doel dat ze soms deelt met de politiek-assertieve benadering).

In veel opzichten kunnen we te rade gaan bij de vroege kerk, die een effectieve missionaire ontmoeting had met een uiterst vijandige cultuur. Maar tegelijk zal, omdat onze westerse cultuur *post-christelijk* is en dus een unieke uitdaging biedt, de missionaire ontmoeting van onze generatie nooit helemaal kunnen samenvallen met welke eerdere ontmoeting dan ook die de kerk in eerdere tijden heeft gehad.¹⁰

De missionaire ontmoeting met de westerse cultuur kent een zestal basiselementen.¹¹

HOOFDSTUK 2

CHRISTELIJKE CULTUURKRITIEK

Voordat we het evangelie kunnen overbrengen aan een cultuur, zullen we eerst die cultuur moeten analyseren aan de hand van het evangelie.

Gedurende de laatste paar eeuwen ging het bij het beoefenen van apologetiek om het naar voren brengen van argumenten en bewijzen voor de waarheid van het christelijk geloof. Argumenten voor de historiciteit van de opstanding van Jezus bijvoorbeeld. Deze benadering zien we ook al in het Nieuwe Testament (1 Korintiërs 15). Maar de eerste christelijke verdedigers van het geloof, van Justinus Martyr tot Augustinus, deden meer. Ze lieten niet alleen maar zien dat de christelijke manier van leven en de christelijke geloofsovertuigingen net zo redelijk waren als de opvattingen van de heersende heidense cultuur. Ze leverden ook een radicale kritiek op die dominante cultuur, die duidelijk maakte dat zij niet voldeed aan haar eigen maatstaven. Na de plundering van Rome in het jaar 410, bijvoorbeeld, waren de heidense Romeinen er als de kippen bij om de christenen de schuld te geven. Volgens hen hadden de Romeinse goden hun stad in de steek gelaten als straf op het aanbidden van de nieuwe christelijke God. Die bewering bracht Augustinus ertoe *De stad van God* te schrijven, waarin hij iets ontwikkelt dat wij vandaag een ‘cultuurkritiek’ zouden noemen. Hij gebruikt het evangelie om de basisbeginselen van het heidense denken te ontmaskeren

en te laten zien dat ze niet stroken met hun eigen ambities en doelstellingen. Hij stelt dat het heidense denken zelf, en niet het christelijk geloof, schuldig was aan de verwoesting van Rome.

Vandaag zou een christelijke cultuurkritiek op een zinvolle manier kunnen beginnen met vragen te stellen bij de pretentie dat onze cultuur neutraal, objectief en universeel is. Daarmee zou de laatmoderne gesecculariseerde wereldbeschouwing publiek ter discussie komen te staan. We zouden moeten laten zien hoe onze cultuur, in een poging om het individuele zelf te bevrijden, ons in een situatie heeft gebracht waarin:

- Alle waarden relatief zijn
- Alle relaties transactioneel zijn (op wederzijdse afspraken gebaseerd)
- Alle identiteit broos en kwetsbaar is, en
- Alle (vermeende) bronnen van vervulling teleurstellen.

En dus zijn we, ironisch genoeg, nog altijd *niet vrij*. Objectief gezien niet: lokale gemeenschappen en gezinnen raken in verval, bureaucratische systemen – ondoordringbaar en onbenaderbaar – domineren ons leven. En subjectief gezien niet: we vallen steeds meer ten prooi aan innerlijke eenzaamheid en toenemende verslavingen.

Het christelijke denken dient zich te bevrijden van het juk van de politiek. Dat is mogelijk wanneer het de Bijbelse leer van God en het evangelie gebruikt om kritiek te leveren op die onderdelen in het moderne gesecculariseerde denken die het mense-

lijk leven reduceren tot puur individuele keuzes, of er niet meer in zien dan een product van historische, materiële en sociale krachten (wat leidt tot, respectievelijk, libertijns conservatisme, en progressief Marxisme). Een christelijke cultuurkritiek moet beginnen met het aan de kaak stellen van de meest wezenlijke lacunes in het verhaal van onze cultuur, en laten zien dat ze helemaal niet aansluiten bij de menselijke natuur, noch bij de diepste intuïties die wij hebben over wat leven is – om nog maar te zwijgen van de morele idealen die die cultuur zelf heeft. Daarna kan een christelijke cultuurtheorie wijzen op de schoonheid en waarheid van het evangelie als een tegenverhaal dat pas werkelijk vervulling biedt.

Deze taak rust grotendeels op de schouders van christelijke academici, met behulp van niet-christelijke geleerden en denkers die ook de fatale tekortkomingen van het laatmodernisme inzien. Velen van deze laatsten hebben al stelling genomen tegen het probleem van het ongebreidelde individualisme, het probleem van het laatmoderne zelf, en dat van het relativisme – allemaal in toenemende mate aanwezig in de cultuur van vandaag.¹²

Een post-christelijke dynamiek in de evangelieverkondiging

Westerse kerken kennen allerlei evangelisatiemethodes en -activiteiten, maar zoals we zagen gaan die er allemaal van uit dat er in onze samenleving nog niet-christenen zijn die op zoek zijn naar de kerk (of op zijn minst openstaan voor een uitnodiging), die basisbegrippen over God, waarheid, zonde en een leven na dit leven onderschrijven, en die van mening zijn dat, ook als ze zelf niet geloven, religie toch voor veel mensen goed en nuttig is. Gedurende duizend jaar was de bediening van de westerse kerk gestoeld op een sociale werkelijkheid waarbij mensen *kwamen*,

voorbereid en positief gestemd, zodat we alleen nog maar onze gedegen Bijbelse preken hoefden te houden. Dat is echter steeds minder het geval. Als het waar is dat het steeds meer mensen aan elke religieus fundament ontbreekt en dat het overheersende culturele verhaal het christelijk geloof alleen nog maar aanstootgevend kan vinden, dan moeten we nieuwe en overtuigende manieren vinden om het evangelie te delen met onze generatie. We zouden een laatmoderne versie moeten vinden van de evangeliserende dynamiek van de vroege kerk, die wist te groeien door het bekeren van mensen in een cultuur die net zo vijandig en niet-begrijpend was als de onze. Zo'n dynamiek bevat de volgende elementen.

Aandacht

Hoe slagen we erin de aandacht van mensen te trekken voor een evangelie dat ze als irrelevant ervaren?

Michael Green schat dat 80% of meer van de evangelieverkondiging in de vroege kerk niet gebeurde door voorgangers of evangelisten, maar door gewone christenen die over hun geloof vertelden aan hun *oikos* – hun netwerk van verwanten en naaste collega's.¹³ Mensen hadden aandacht voor het evangelie omdat iemand die ze goed kenden, met wie ze werkten, die ze misschien wel liefhadden, er tegen hen over begon.

De grootste uitdaging voor vandaag is het stimuleren van christenen om bewust missionair te leven in hun dagelijkse contacten en relaties.¹⁴ Zoals Alan Noble vaststelt in zijn boek *Disruptive Witness* staan laatmoderne mensen meer open voor het christelijk geloof als ze aansprekende verhalen lezen of horen die blijf geven van christelijke opvattingen, en verder tijdens periodes van stress, problemen, teleurstellingen en lijden.¹⁵ Waarom?

Alle werelddeshouwingen die niet op de Bijbel gebaseerd zijn lijken op een te krap stel kleren. Die zitten niet lekker – en soms komen er scheuren in. De laatmoderne kijk op de werkelijkheid en op het zelf past niet bij de menselijke natuur zoals God die ontworpen heeft. Soms kunnen verhalen of kunstwerken de ogen ervoor openen dat zulke ideeën te krap zitten en niet voldoen. Op andere momenten – vooral in tijden van verdriet – ‘scheurt’ de laatmoderne werelddeshouwing en schiet geheel en al tekort in het bieden van wat nodig is om met zulke ervaringen in het reine te komen. Op zulke momenten moeten christenen erop voorbereid zijn om te antwoorden ‘als iemand u vraagt waarop de hoop die in u leeft gebaseerd is’ (1 Petrus 3:15).

Daarbij moeten we ervan uit kunnen gaan dat christenen genoeg van de Bijbel en van hun geloof afweten om zulke gesprekken met anderen aan te kunnen gaan. Maar het veronderstelt ook dat gelovigen veel relaties met niet-christenen hebben, dat de gemiddelde christen in nauwe verbinding staat met niet-christenen. Als dat niet het geval is, dan is de eerste en meest belangrijke stap dat we ons best doen voor het opbouwen van persoonlijke relaties met niet-christenen door bevriend met hen te raken en hen lief te hebben. Want uit zichzelf zullen ze steeds minder geneigd zijn om naar de kerk te gaan.

Aantrekkingskracht

Wanneer we niet-christenen willen helpen om onder ogen te zien dat ze een probleem hebben waar ze van verlost moeten worden, dan zullen we hun *antwoorden moeten bevragen* nog voor we toekomen aan de traditionele apologetische methode van het *beantwoorden van hun vragen*, ofwel hun bezwaren tegen het christelijk geloof. Met hun ‘antwoorden’ bedoelen we de

praktische antwoorden op de grote vragen van het leven waar niemand zonder kan. Niemand kan leven zonder betekenis, bevrediging, vrijheid, identiteit, vergeving (geschonken of ontvangen), oplossingen voor morele dilemma's, en hoop voor de toekomst. De manier waarop onze cultuur met deze kwesties omgaat gaat niet werken (de antwoorden van vandaag zullen altijd knellen en regelmatig scheuren). Hebben we een keer de aandacht van mensen getrokken, dan kunnen we, op een geschikt moment, wijzen op de onovertroffen bronnen waaruit het christendom voor al die dilemma's kan putten:

- Een zin van het leven die lijden niet kan wegnemen, maar juist kan verdiepen
- Bevrediging die niet afhangt van de omstandigheden
- Vrijheid die gemeenschap en relaties niet reduceert tot een overeenkomst
- Een identiteit die niet breekbaar is, en die ook niet rust op onze eigen prestaties of het uitsluiten van anderen
- Een manier om om te gaan met schuld én om anderen te vergeven zonder blijvende bitterheid of schaamte
- Een basis voor het zoeken van recht die ons niet zelf tot onderdrukkers maakt
- Een manier om niet slechts de toekomst, maar de dood zelf onder ogen te zien met kalmte en vrede

- Een verklaring voor de gevoelens van transcendentie
schoonheid en liefde die we vaak ervaren

Anders gezegd, we moeten niet-christenen helpen in te zien dat hun onuitwisbare behoefte aan en verlangens naar deze dingen in feite een echo vormen van hun behoefte aan God.

Bewijsvoering

Het blijft zeker nodig om de traditionele bezwaren tegen het christelijk geloof te ontzenuwen – om de vragen van mensen te beantwoorden. Vragen over God ('Hoe kan een goede God lijden toestaan?' of 'Hoe kan het dat God mensen naar de hel stuurt?') en over de Bijbel (of de Bijbel wel klopt en of die niet strijdig is met de wetenschap). Maar in onze tijd stellen niet-christenen vooral vragen over hoe de kerk is omgegaan met zaken als slavernij, de onderdrukking van vrouwen en het uitsluiten van homo's en transgenders. Zulke kwesties moeten we met een combinatie van nederigheid én duidelijkheid bespreken, maar niet zonder twijfelaars er in alle vriendelijkheid op te wijzen dat hun bezwaren tegen het christelijk geloof zelf ook rusten op aannames en morele opvattingen die in feite geloofsopvattingen zijn.

Overtuiging

We moeten het evangelie ook uitleggen op een manier die overtuigend is en de laatmoderne mens aanspreekt. Het evangelie is: 'Het is de HEER die redt!' (Jona 2:10) Een presentatie van het evangelie moet altijd twee punten maken:

- **Het slechte nieuws:** je probeert jezelf te redden maar dat kun je niet

- **Het goede nieuws:** alleen Christus kan je redden, je eigen inspanningen kunnen dat niet

In traditionele culturen, waarin het basisverhaal is ‘de zin van het leven is een goed mens zijn’, zien het slechte en het goede nieuws er zo uit:

- **Het slechte nieuws:** je weet dat je een goed mens zou moeten zijn, maar je gedrag is niet goed genoeg, en het is al helemaal niet oké als je ook de motieven van je hart erbij betreft (ook al pleeg je geen overspel, toch is er begeerte in je hart, Matteüs 5:27-28).
- **Het goede nieuws:** Jezus heeft de straf voor al je morele tekortkomingen gedragen, en dus is er altijd weer vergeving voor je (zoals in Romeinen 8:1, wie in Christus Jezus zijn worden niet meer veroordeeld).

In onze laatmoderne cultuur, waarin het basisverhaal is ‘de zin van het leven is dat je vrij bent’, zou het slechte en het goede nieuws er zo uit kunnen zien:

- **Het slechte nieuws:**
 - Je wilt vrij zijn, maar dat ben je niet. Je moet *ergens* voor leven, en wat het ook is, het zal je tot slaaf maken en je ertoe brengen anderen te gebruiken.
 - De existentiële rechtvaardiging/identiteit die je zoekt is onvoorstelbaar broos en zal je ertoe brengen anderen buiten te sluiten.
 - De diepe bevrediging die je zoekt zal je steeds weer ontglippen en is in deze wereld niet te vinden.

- De verklaring voor dit alles is dat je geschapen bent door de ware God. Dat je niet voor hem leeft schendt zowel zijn recht als zijn liefde.

■ **Het goede nieuws:**

- Aan het kruis heeft Jezus de machtsverhoudingen in deze wereld op hun kop gezet. Hij gaf zijn macht op en gebruikte die om te dienen in plaats van te heersen. Hij nam de terechte straf op zich voor ons onrecht tegen God en mensen.
- Dit geeft ons een identiteit die met niets te vergelijken is, een die ons onvoorwaardelijke liefde schenkt en die niet afhangt van de ups en downs van onze eigen prestaties.
- Deze identiteit geeft ons een nieuwe vrijheid. We worden niet meer gestuurd door de krachten en doelen van deze wereld. En we ontvangen een voorsmaak en onwrikbare belofte van diepe bevrediging en schoonheid in de toekomst.

Al deze elementen van evangelieverkondiging – aandacht, aantrekkingskracht, bewijsvoering en overtuiging – zullen in onze tijd opnieuw doordacht moeten worden. ‘Aandacht’ en ‘aantrekkingskracht’ zullen christenen vooral tot stand moeten brengen in hun persoonlijke relaties, en we hebben al gezegd dat dat betekent dat christenen diepgaande relaties moeten aangaan met niet-christenen (en dat in een cultuur waarin mensen juist steeds minder face-to-face contact hebben). Christelijke leiders moeten hun gemeenteleden de instrumenten en middelen in handen geven om in hun gesprekken het evangelie te delen. Hebben we een keer dergelijke relaties, dan moeten kerken een groot aantal verschillende plekken creëren waar mensen die

meer over het geloof willen weten door de stadia van ‘aantrekingskracht’, ‘bewijsvoering’ en ‘overtuiging’ heen geholpen worden. Dat kan door middel van debatten, onderwijs en prediking, door dialoog en gesprekken, in kleine groepen of juist in massabijeenkomsten, in kerkdiensten, verhalen, kunst.

HOOFDSTUK 3

EEN SOCIALE VISIE DIE IN GEEN ENKEL HOKJE PAST

In zijn boek *Destroyer of the Gods* probeert Larry Hurtado te verklaren waarom in de Romeinse wereld zoveel mensen zich bekeerden tot het christendom, terwijl het de meest vervolgte godsdienst was en bekering enorme sociale nadelen opleverde. Hurtado suggereert dat een deel van het antwoord de christelijke sociale opstelling was – een unieke menselijke gemeenschap die destijds (en nog steeds) in geen enkele categorie was onder te brengen.¹⁶ Die opstelling bevat op zijn minst vijf elementen, die elk afzonderlijk uitvoerige bespreking verdienen, maar die zeker ook als één geheel moeten worden gezien. Dit zijn de punten die de sociale visie van de vroege kerk kenmerkten.

Multiraciaal en multi-etnisch

De christelijke religieuze identiteit was ronduit schokkend voor heidenen. Eerder gold dat je godsdienst werd bepaald door waar je geboren was. Elk ras, elk land, elke stad had zijn eigen god, en dus was je god of je religie niet iets waar je zelf voor koos. Die kreeg je gewoon in je opvoeding mee, als een uitvloeisel van je cultuur. En dat betekende ook dat de mensen met wie je je religie deelde een culturele eenheid vormden – je ras bepaalde je geloof. Daardoor ontvingen jouw ras en jouw cultuur ook een goddelijke goedkeuring; kritiek erop was niet mogelijk.

Maar christenen geloofden dat er één ware God was en dat iedereen in hem moest geloven. Dat betekende niet alleen dat je geloof los stond van je ras – het was veel fundamenteler. Het verbond je aan alle andere christenen, in een band die dieper ging dan welke andere verbintenis dan ook. Als iemand, van welk ras of welke cultuur ook maar, tot geloof in Christus kwam, dan gaf dat hem of haar een nieuw perspectief op de eigen cultuur. Ze werden onderdeel van een nieuwe, multiraciale en multi-etnische gemeenschap, de eerste die ooit door een religie gevormd was. (Zie Handelingen 13:1-3 en Efeziërs 2:11-22.)

Toegewijd aan de zorg voor armen en verdrukten

In de tijd waarin de vroege kerk opkwam zag iedereen het als normaal om te zorgen voor de armen en behoeftigen in zijn eigen familie of stam. Niemand voelde zich verplicht om voor *alle* armen te zorgen, en al helemaal niet voor barbaren. Maar de eerste christenen kenden de gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan (Lucas 10:25-37), en daarom waren ze, tot verbijstering van de heidenen, begaan met het lot van allen die in nood waren. De heidense keizer Julianus sprak de beroemde woorden dat de radicale christelijke gewoonte om ‘niet alleen voor hun eigen armen te zorgen, maar ook voor die van ons’ tegelijk afstotelijk en aantrekkelijk was.¹⁷ (Zie verder nog Galaten 6:10.)

Niet gericht op vergelding maar op vergeving

De vroege christenen vielen op omdat ze als je ze aanviel of doodde, er geen vergeldingsacties werden georganiseerd. Ze stonden erom bekend dat ze de dood, in een arena of bij een executie, kalm onder ogen zagen en voor hun vervolgens baden (in navolging van Stefanus en Jezus zelf). De christelijke leer over vergeving en ‘de andere wang toekeren’ schiep een gemeenschap

van vredelievende, verzoening brengende bruggenbouwers. (Zie Romeinen 12:14-21 en 1 Petrus 2:11-12, 21-23.)

Fel gekant tegen abortus en kindermoord

Christenen verzetten zich vierkant tegen zowel abortus als kindermoord – en niet slechts in principe. Ze namen kinderen in huis die buiten de deur gezet werden om te sterven, of om op te worden gehaald door slavenhandelaars. De vroege kerk was ‘pro-life’, met name in die zin dat ze geen onderscheid maakte in de waarde van mensen. In een cultuur die werd bepaald door stamgevoel, sociale klasse, en schaamte en eer, was dat iets schokkends. (Zie Lucas 1:15, Jacobus 1:27 en Psalm 139:13-16.)

Een revolutionaire seksuele ethiek

In de Romeinse wereld was seks niet meer dan lust. Het diende de sociale orde. Getrouwde vrouwen mochten alleen maar seks hebben met hun man. Maar mannen – ook getrouwde – konden seks hebben met iedereen, man of vrouw, wie ze maar wilden, zolang het iemand was die lager stond dan zij. De revolutionaire christelijke leer maakte seks en huwelijk los van de sociale orde en koppelde ze aan de kosmische – aan Gods reddende liefde en verlossing. God gaf zichzelf aan ons door zijn gang naar het kruis, en ons antwoord daarop moet zijn dat wij onszelf geheel en al geven aan hem en aan geen andere god. Deze reddende liefde bracht een verbazingwekkende eenheid tot stand tussen twee radicaal verschillende wezens – God en de mensen.

Seks was er daarom niet langer alleen maar voor consumptie, maar diende om je hele leven weg te geven in een wederzijds huwelijksverbond dat het verschil tussen mannelijk en vrouwelijk overbrugde in een diepe eenheid, om zo de onvervangbare uniciteit van man en vrouw met elkaar te verbinden. Dit was een

hooggestemde, aantrekkelijke visie op wat seks is, en het ont-nam mannen en de hogere klassen een belangrijk deel van hun macht. Het christelijk geloof oefende een grote aantrekkingskracht uit op vrouwen, die het ervoeren als een godsdienst van gelijkheid en kracht. (Zie 1 Korintiërs 6:12-7:5.)

De vroege christelijke gemeenschap stootte af en trok aan. Maar de gelovigen richtten die gemeenschap niet op deze wijze in in een poging om daarmee de Romeinse cultuur te bereiken. De hierboven genoemde vijf elementen kenmerkten de vroege kerk omdat de christenen zich wilden onderwerpen aan het gezag van de Bijbel. Het zijn alle vijf tegelijk goddelijke geboden én uitvloeisels van het evangelie.

HOOFDSTUK 4

VIJF OPGAVEN

De vijf elementen vallen vandaag nog net zo buiten elke categorie. Ze zijn nog net zo afstotend en aantrekkelijk. De eerste twee opvattingen over etnische diversiteit en zorg voor de armen klinken ‘liberaal’, en de laatste twee over abortus en seksuele ethiek klinken ‘conservatief’. Het derde element, afzien van wraak, klinkt niet zozeer als opvatting van een of andere hedendaagse partij; onze cultuur van woede en verontwaardiging kan er sowieso weinig mee. Kerken staan tegenwoordig onder grote druk om de eerste twee elementen, of de laatste twee, overboord te zetten. Maar als we er ook maar één van opgeven dan zou dat het christelijk geloof tot dienstmaagd van een politiek programma maken, en dat zou ten koste gaan van de missionaire ontmoeting.

Om de geest van de vroege kerk in de laatmoderne tijd na te volgen moet een christelijk-sociale visie vandaag het volgende inhouden.

Bouwen aan een multi-etnische kerk

Niet elke gemeenschap in een land is multi-etnisch, en dus kan ook niet elke kerk multi-etnisch zijn. Maar in het algemeen is het zowel theologisch gerechtvaardigd (Efeziërs 2) als missionair effectief om in onze westerse cultuur, zeker in de grote steden, zo multi-etnisch mogelijk te zijn, en om te leren van en in verbinding te staan met de multiraciale wereldkerk. In een wereld vol verdeeldheid tussen stammen en rassen is er geen helder-

der getuigenis van de kracht van het evangelie. Richard Bauckham heeft erop gewezen dat het christendom de religie is die het sterkst over de hele wereld verspreid is.¹⁸ Geen andere religie weet zich flexibeler aan culturen aan te passen. Dat komt onder meer door het idee van verlossing uit genade alleen. Ook kent het Nieuwe Testament geen boek Leviticus met allemaal wetten die een bepaald cultureel patroon voorschrijven. Als plaatselijke kerken de bereidheid zouden tonen om cultureel flexibeler te zijn en zich niet vast te bijten in een bepaalde traditie of nostalgisch te blijven hangen in hoe het vroeger altijd ging, dan zou de kerk de kracht van het evangelie om mensen over culturele grenzen heen bijeen te brengen nog meer kunnen uitstralen.

*Werken aan een kerk die zich inzet voor de armen en voor gerechtigheid*¹⁹

Het is voor kerken belangrijk om de verhouding tussen woord en daad (evangelieverkondiging en gerechtigheid) goed te krijgen. Gerechtigheid moet verkondiging niet vervangen; maar het moet ook niet alleen maar een middel zijn om mensen met het evangelie te bereiken. We moeten onze naasten liefhebben, ons voor hen inzetten en opofferen, wat hun geloof ook is. Gerechtigheid najagen mogen we dus nooit achterwege laten. En willen kerken een Bijbelse visie op gerechtigheid navolgen, dan is het belangrijk dat ze weten wat Bijbelse gerechtigheid *niet* is. Een helder inzicht in de reductionistische theorieën over gerechtigheid die de kerk zomaar kunnen besmetten (Marxisme, Kanti-aans individualisme, utilitarisme) is onmisbaar om de kerk bij de les van het evangelie te houden.

De Bijbelse visie op gerechtigheid is uniek in de wijze waarop die zich inzet voor gelijkwaardigheid en eerlijkheid; specifieke, praktische aandacht en zorg voor de machtelozen; en een radi-